

Висвітлення атомних катастроф на шпальтах японської щоденної газети "Йоміурі Сімбун" (讀賣新聞)

Косюк Оксана Михайлівна,

к. ф. н., доцент

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Вступ. З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну (2022 р.) особливо актуальною стала проблема ядерної війни. Її ймовірність обговорювалася на сторінках усіх брендових та популярних медіа світу. Проте у цій справі визначальне право голосу, звісно, має Японія. Країна, що впродовж століття пережила кілька атомних катастроф (правдиве висвітлення яких донедавна для світової громадськості закрито).

Мета роботи. Ціль нашої розвідки – з'ясувати, чи і як висвітлюються наслідки ядерних вибухів, що забрали тисячі, а, можливо, й мільйони життів, в одній з найдавніших та найрейтинговіших японських газет – "Йоміурі Сімбун" (讀賣新聞).

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження стане сайт щоденника "Йоміурі Сімбун", що пропонує як актуальний пошуковий матеріал, так і двадцятилітньої давності. Послугуючись статистичною методикою контент-аналізу, спробуємо змодельовати підстави, способи й контексти висвітлення ядерних бомбардувань часу Другої світової війни та аварії на АЕС "Фукусіма-1" на цифрових шпальтах 讀賣新聞.

Результати та обговорення. Проблеми мілітарного атому в контексті нищівних наслідків Другої світової війни презентує постійна рубрика "80 років після...". 03.07.25 опитування Міністерства внутрішніх справ і комунікацій Японії засвідчує, що кількість колишніх солдатів, які брали участь у війні на Тихому океані й отримують військові пенсії, станом на березень 2025 року, складала 792 особи, опустившись нижче 1000 (для порівняння: півстоліття

тому – 1,39 мільйона). Оскільки ветерани, що пізнали суворі умови війни, один за одним йдуть із життя, їх свідчення, на погляд експертів, тепер на вагу золота. Особливо це стосується жертв атомної катастрофи з Хіросімі та Нагасакі.

А втім, якщо уважно переглянути рубрику, виявляється – ці два населених пункти не єдині міста – жертви ядерного бомбардування. 20 липня 1945 року о 8:13 "навчальна" бомба, що забрала життя чотирьох людей й поранила п'ятьох, впала на й місто Нагаока. Макет атомного вибухового пристрою "Гарбуз" важив 4,5 тонни (стільки ж, як і скинута на Нагасакі бомба "Товстун"). Подібному "превентивному" бомбардуванню піддалися також Касівадзакі та Ага. Однак японців першого серпневого дня це злякало менше, ніж авіаналіт, що перетворив одну лиш Нагаоку в попелище з 1480 загиблими. Кількість померлих від променевої хвороби та раку, до речі, не відома й досі... Тим не менш, вчителі місцевої школи щороку водять дітей до пам'ятника жертвам ядерної катастрофи й розповідають історію руйнувань. "Вивчаючи факти та жорстокість війни, ми прагнемо, щоб діти думали про мир", – повідомляють вони [1].

Левову частку матеріалів рубрики становлять спомини. Проте більшість із них для іноземних читачів закриті. Вочевидь, оприлюднюються лиш ті, що фіксують велич духу японського народу (яка в традиції цього етносу не тривіальна). Так в ретроспективі, побачивши безліч тіл, герой однієї зі згадок пригадує, як раптом "випалив: «Нам краще припинити битися». Але старший офіцер його перебив: «Ти ідіот. Битва за материк ось-ось розпочнеться»". З усім тим, все, про що міг тоді думати молодий "патріот" – "війна, в якій приносять у жертву безневинних мирних жителів, абсолютно нікуди не годиться". Таким чином, якщо вірити пам'яткам, погляди юних мілітаристів в один момент могли змінюватись на протилежні [2].

А ще цей юнак (котрому сьогодні 95) згадує, як надаючи допомогу жертвам атомного бомбардування, протягом тижня штабелями нагромаджував тіла тих, хто помирав: "Школярі молодших класів один за одним робили

останній вдих. І я, зі сльозами на очах, збирав маленькі кістки друзів, котрих кремували прямо на шкільному подвір'ї" [3].

Нині Кіріакі працює військовим оповідачем в Хіросімі та Іваті й інформує туристів не лише про цілковите знищення цих міст та жах атомного бомбардування, а й про трагедію Японії загалом (єдиної країни, що свого часу гідно протистояла монголо-татарам, однак "цілком очікувано" стала офірною жертвою Другої світової війни). Кіріакі переконаний: "Ті, хто вижив, зобов'язані дати свідчення якомога більшій кількості людей, аби донести до соціуму увесь жах використання ядерної зброї", а його друг та співробітник Іто додає: "Продовження війни в Японії призвело до трагічного результату. І сьогодні вже винні та жертви – дві сторони однієї медалі" [4].

Японія, до речі, єдина держава, в якій справді однаково поцінують та вшановують всіх учасників збройних конфліктів 1858-1945 рр., не поділяючи їх на ворогів та друзів, адже з погляду синтоїзму (політеїстичної національної релігії японців) ці загиблі, хоч і в кардинально різних обставинах та ідеологічних ситуаціях, відвойовували одне і те ж – Батьківщину. Полеглі (разом із підсудними Токійського трибуналу воєнних злочинців класу А: організаторами Нанкінської різанини, "лікарями" таборів смерті та ін.) покаяться у "Святилищі державного спокою" (Храмі Ясукуні). Хоча, не лише притумлення, а й навіть чітке усвідомлення вини та спокути не рятує від можливості повторень.

Так, 11 березня 2011 р. у Японії стався сильний землетрус й на тихоокеанське узбережжя Тохоку накотилося нищівне цунамі. Як вислід – 12 березня стався вибух водню в будівлі реактора АЕС «Фукусіма-1». 14 березня детонація повторилася у третьому енергоблоці, 15 березня – в четвертому. Тоді ж внуки й правнуки учасників Другої світової війни (мешканці міста Футаба префектури Фукусіма) відчули атомне бомбардування "на власній шкірі". Однак цього разу їх дуже швидко евакуювали. Тридцятикілометрова зона довкола АЕС "Фукусіма-1", як свого часу Чорнобиль, перетворилася на мертву апокаліптичну пустку.

За повідомленням "Йоміурі Сімбун", "вивезення забрудненого ґрунту, що утворився внаслідок ядерної катастрофи, в тимчасове сховище міст Окума та Футаба) розпочалося лиш 13 березня 2017 р. (у серпні 2014 року місцева спільнота погодила на будівництво сховища за умови, що отруйна земля зберігатиметься там не більше 30 років, а остаточна утилізація здійсниться за межами префектури).

Події, пов'язані з атомною катастрофою, станом на сьогодні, газета висвітлює не з погляду вічності, а в контексті актуальних геополітичних ситуацій. Так 17.17.2025 довідуємось, що наприкінці червня 2025 року Китай нарешті зняв сувору заборону (введену після скидання очищеної води з АЕС у відкриті води) на постачання японської рибної продукції. Крім того, набула чинності й угода між Японією та Піднебесною "Про здоров'я та карантин тварин", покликана відновити зупинений з 2001 року імпорт яловичини. Як міркують журналісти "Йоміурі Сімбун", все не так позитивно: "Китай, ймовірно, прагне вбити клин між Японією та Америкою у рамках підготовки до загострення конфлікту з адміністрацією Трампа" [5].

Цьогоріч тема катастрофи присутня й у програмах кандидатів в депутати до Палати радників. У профілі одного з них зазначено, наче причиною, через яку він вирішив балотуватися, стала якраз аварія на АЕС "Фукусіма-1". "Єдиний спосіб домогтися того, щоб голоси місцевих органів влади, де розташовані атомні електростанції, були почуті на користь реалістичної та відповідальної енергетичної політики, – це носити значок (законодавця)", – пояснює політик [6].

Прямоефірні відеофіксації аварії на шпальтах газети з'явилися не відразу. Однак 01.04.2011, серйозно ризикуючи, компанія Tokyo Electric Power Company таки опублікувала відеозапис ситуації на 4-му енергоблоці АЕС "Фукусіма-1" в перший день катастрофи [7].

В іншому матеріалі можна спостерігати, як відбувається розпилення води з повітря за допомогою вертольота Сил самооборони в районі третього та четвертого енергоблоків АЕС, де з басейну тимчасового зберігання

відпрацьованого ядерного палива іде білий дим. Фотографію, яку зробив Еко Міва з фотовідділу штаб-квартири "Йоміури", ЗМІ опублікував 17 березня 2011 р.) [8]. 18 березня газета навіть намагалася вести прямий ефір з місця тушіння [9]. Однак відмовилась, бо журналісти дійсно ризикували життям (ексклюзивні кадри могли стати для них останніми).

Лиш у 2022 р. на сайті з'явилася велика підбірка відео "10 років після..." На зафільмованому робототехнікою безпосередньо на місці катастрофи, спостерігаємо, як великий східно-японський землетрус за лічені миті змінює спокійне життя японців. Крім цунамі, що завдало величезних збитків, він також призводить до розплавлення активної зони реактора компанії Токуо Electric Power Company. В атмосферу потрапляє велика кількість радіоактивних речовин. Розпорядження про евакуацію починають діяти в усій префектурі Фукусіма. Більшість людей й до сьогодні не можуть повернутися додому...

А в одній зі статей описуються наслідки ядерної аварії з використанням відеоматеріалів, наданих Міністерством оборони та пожежною службою Токіо. Турбуючись про здоров'я співгромадян, у підводці до публікації редакція зазначає: "У цьому відео присутні кадри цунамі та пошкодженої атомної електростанції. Перегляд може спричинити стрес. Якщо ви стурбовані, будь ласка, утримайтесь від перегляду" [10].

Висновки. Отже, на шпальтах та сайті "Йоміури Сімбун" можна очима свідків та "наживо" відслідкувати історію воєн та катастроф XVIII-XXI ст., які травмували, возвеличували й загартовували націю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 訓練で投下された4・5トンの「模擬原爆」、赤ちゃん背負った母親ら9人死傷
... 碑に刻まれた「もう一つの長岡空襲」2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/national/20250622-OYT1T50157/>

2. 泣きながら拾い集めた下級生の骨...軍国少年を変えた被爆体験、伝え続ける「戦争は絶対にダメ」 2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/sengo/20250627-OYT1T50018/>
3. 泣きながら拾い集めた下級生の骨...軍国少年を変えた被爆体験、伝え続ける「戦争は絶対にダメ」 2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/sengo/20250627-OYT1T50018/>
4. 泣きながら拾い集めた下級生の骨...軍国少年を変えた被爆体験、伝え続ける「戦争は絶対にダメ」 2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/sengo/20250627-OYT1T50018/>
5. 邦人社員に実刑 これでは安心して訪中できぬ 2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/editorial/20250717-OYT1T50013/>
6. 20日投開票の参院選福井選挙区（改選定数1）に立候補した7人の人柄や政治への思いを、2回に分けて紹介する（届け出順、年齢は投票日現在） 2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/local/fukui/news/20250706-OYTNT50120/>
7. 3月24日の福島第一原発4号機...東京電力提 2025. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/stream/article/02142/>
8. 23日の福島第一原発の映像 防衛省公開 2011. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/stream/article/02149/>
9. 緊迫の放水へ...東京消防庁が映像公開 2011. 読売新聞。 URL:
<https://www.yomiuri.co.jp/stream/article/02153/>

10.原発事故と避難、遠い故郷...動画でたどる東日本大震災 10 年（中） 2021.

読売新聞。URL: <https://www.yomiuri.co.jp/shinsai311/feature/20210301-OYT8T50073/>